

STALIŠČA IN SKLEPI S POSVETOVANJA "ODPRTA VPRAŠANJA SODELOVANJA  
RAZLIČNIH STROKOVNIH SLUŽB PRI IZVRŠEVANJU ZAVODSKIH UKREPOV",  
IZOLA, 23. - 25.2.1984<sup>x</sup>

I. TEMA: Problemi sodelovanja pred in ob oddaji mladoletnika v zavod

1. Enotnost diagnostičnega postopka

1.1. Diagnosticiranje, ki je dinamičen proces, bi se moralo začeti že ob detekciji in po potrebi v sodelovanju z različnimi strokovnimi vejami in institucijami (vzgojnimi, šolskimi, zdravstvenimi, socialnimi itd.). Sodelovanje oziroma nepovezanost med strokovnimi službami pa je eden izmed temeljnih problemov, s katerim se srečujemo v fazi diagnosticiranja.

1.2. V fazi detekcije, ambulantne obravnave in v posameznih primerih tudi v fazi diagnosticiranja, so lahko podatki o mladoletniku in njegovem okolju, s katerimi razpolagajo ONZ, pomembni za ustvarjanje celostne slike o obravnavanem mladoletniku. Zato naj bi se socialne službe in zavodske ustanove (takrat ko je mladoletnik v zavodu), posluževale informacij miličnikov. Zavodi naj bi zaradi sprotnejšega spremljanja problematike kriminalite med gojenci prejeli tudi po 1 izvod kazenske ovadbe, posredovane zoper mladoletnike.

1.3. Večina skupin je izrazila mnenje, da je sodelovanje nekaterih služb in ustanov v celotni fazi diagnosticiranja vprašljivo. Tako naj bi po mnenju udeležencev zavodske ustanove sodelovale predvsem v fazi odločitve za oddajo v zavodsko ustanovo, kajti od izvedenega diagnostičnega postopka je odvisno tudi uspešno programiranje prevzgojnega procesa. Če bi v fazi diagnosticiranja sodelovali zavodi, bi po mnenju ene skupine obstajala možnost, da bi prihajalo do vnaprejšnjega odločanja o ukrepu.

---

<sup>x</sup>Zaključke in stališča so oblikovali za I. temo K. Bašič, za II. temo A. Šelih, za III. temo M. Čonč, končno redakcijo je pripravila A. Šelih.

- 1.4. Diagnostika naj bi bila čimbolj kompleksna. Prevladalo je mnenje, da bi morali določiti vsaj minimalne standarde diagnostičnega postopka.

Zaželena je diagnostika v primernem okolju, vendar jo nemalokrat onemogoča primankljaj strokovnjakov v okviru CSD. Vsekakor pa bi bilo pri CSD treba formirati strokovne time.

Pravočasno diagnosticiranje bi končno edino lahko omogočalo tudi selektiven pristop pri oddaji v zavodsko ustanovo.

- 1.5. Splošnega stališča, ali naj se mladoletnik diagnosticira v ustrezni ustanovi ali s pomočjo komisije za razvrščanje, ni mogoče zavzeti. Vsekakor je, odvisno od posameznega primera, treba uporabljati obe možnosti. Stacionarno diagnosticiranje naj bi uporabili v težjih in zapletenih primerih, ko CSD sam za to nima možnosti ali ko so okoliščine pri mladoletnikih takšne, da te zahtevajo.

Opozoriti je treba, da v Sloveniji ponekod finančno ne zmorejo kriti stroškov komisije za razvrščanje. Ker je to trenutno nerešljivo, naj bi se le uveljavilo tudi timsko diagnosticiranje (soc. delavec, psiholog, pedagog).

Izpostavljeno je bilo tudi vprašanje ustreznosti komisij za razvrščanje (ambulantno) predvsem vprašanje celovitosti strokovnega tima ter tudi sprotnosti dela teh komisij.

Ene izmed skupin je opozorila na problem izvajanja diagnostičnega postopka. V doslednem izvajanju že znanih strokovnih opredelitev vidijo izhod oziroma doseganje kvalitetnejšega dela na tem področju.

Srečujemo se tudi s večsmernostjo diagnostike in z vprašanjem različnih meril, ki jih uporabljajo posamezne institucije.

## 2. Merila za oddajo v zavod

- 2.1. V velikem številu primerov so šolske ustanove tiste, ki prve opazijo odstopanja v vedenju in kot osnovno simptomatiko za oddajo v zavod nakazujejo že neuspešnost v šoli, izostajanje od pouka, krajše bege itd. Pri obravnavi otroka ali mladostnika v okviru CSD se simptomatika razširi na družino in okolje. Sodišča pa se odločajo predvsem na osnovi teže in pogostosti kaznivega dejanja, na osnovi pogojev vzgoje in prevzgoje v družini ter okolju. ONZ vidijo resno simptomatiko v pogostosti beganja, potepuštva in pogostosti kaznivih dejanj.
- 2.2. Vprašanje pravočasne detekcije se vedno znova pojavlja kot problem, ki v praksi pogosto pogojuje oddajo v zavod. CSD bi morali aktivirati vse službe in ustanove, ki se ukvarjajo z otroki in mladostniki (šole, zdravstvene službe, dispanzerji, krajevne skupnosti), za pravočasno detekcijo. Le tako lahko računamo, da oddaja v zavod ne bo postala zadnja možnost oziroma zadnja sankcija.
- 2.3. Merila (včasih gre bolj za "motive") za oddajo v zavod so v praksi zelo različna in so pogojena s stališči ustanov, ki obravnavajo mladostnika, in z merili in pogoji okolja, v katerem mladostnik živi. Neusklajeno delo vseh pri obravnavi mladostnikov, in nemalokrat tudi medsebojno nezaupanje, pa lahko prispeva k nenadnim odločitvam brez ustreznih meril ali poznim odločitvam za oddajo v zavodsko ustanovo. Tako delo povzroča včasih tudi ponavljajoče se postopke, kar ima za otroka oziroma mladostnika zelo slabe posledice.
- 2.4. Natančna merila za oddajo v zavod je skoraj nemogoče postaviti. Vsekakor pa lahko kot znana merila opredelimo kriterije, ki jih postavlja kazenski zakon, in kriterije, ki jih postavljajo zavodi.
- Merila zavodov naj bi preprečevala predvsem preveliko heterogenost populacije v zavodu. Če pa bi bilo tako, bi se oblikovala posebna kategorija motenih otrok, ki po teh merilih ne

sodiijo v nobeno od obstoječih zavodskih ustanov.

- 2.5. CSD se merilom zavodov težko prilagajajo, pa tudi ne poznajo jih dovolj. Praviloma so to nenapisana merila. Vsi so si bili edini, da je treba čimprej ponovno opredeliti mrežo zavodov, s čimer se morajo seznaniti vsi dejavniki na področju dela z mladoletniki (centri za socialno delo, sodišča, ONZ itd.). Nujno je treba opredeliti tudi status mladinskih domov (Dom Malči Beličeve, Fram).

Zavodi bi morali pri oblikovanju meril za sprejem upoštevati potrebe v slovenskem prostoru in ta merila spreminjati glede na potrebe.

- 2.6. Prepogosto je razlog za oddajo v zavod neučinkovita ambulantna obravnava mladoletnika, ki jo pogojuje mnogokrat pozna detekcija, neusklajeno in nemalokrat tudi prestižno obnašanje posameznih strokovnih služb in institucij, premajhno sodelovanje z okoljem, v katerem mladoletnik živi, in slabo spremljanje mladoletnika. Obravnavanje na prostosti bi zato moralo postati bolj elastično, timski pristop v ambulantni obravnavi pa bi prav gotovo razrešil nekatere probleme.

Na odločitve za oddajo v zavod vplivajo tudi negativna stališča do zavodov. Ta stališča so pogosto pogojena s predsodki. Le-te je mogoče presekati z aktivnim sodelovanjem med zavodom in drugimi institucijami (CSD, sodišča, društva, ONZ).

### 3. Razmerja med različnimi službami

- 3.1. Različni postopki pri obravnavanju lahko otroku ali mladoletniku škodijo. Zato je treba razmišljati o enotnih konceptih dela ustanov, ki se ukvarjajo z mladoletniki, in med tretmajem neprestano usklajevati delo. Na regijski ali republiški ravni je treba zagotoviti take redne oblike dela, ki bodo to usklajevanje omogočale (regijski posveti, poseben svetovalni organ v

republiko).

3.2. Udeleženci so poudarili tudi različno naravnost in poslanstvo posameznih služb ter s tem tudi svoja različna pričakovanja, kar pa ne bi smelo predstavljati ovire pri sodelovanju. Dobro poznavanje dela in delokroga posameznih služb ter medsebojno spoštovanje lahko prispevata k izboljššanju sodelovanja.

3.3. Iznešene so bile tudi nekatere kritike in pripombe na račun delovanja posameznih služb. Udeleženci so opozorili na tele pomanjkljivosti v delu posameznih služb:

- premalo preventivnega dela CSD,
- slaba povezava s terenom in zavodskimi ustanovami,
- pomanjkanje dežurne službe v okviru CSD,
- preslabo odpiranje zavodskih ustanov navzven,
- slabše sodelovanje z nekaterimi ustanovami (Center za mentalno zdravljenje - Poljanski nasip),
- neprimerni postopki z otroki in mladoletniki s strani delavcev ONZ in neupoštevanje problema stigmatizacije mladoletnikov ali otrok.

V okviru ONZ bi morali dosledneje in hitreje nadaljevati s specializacijo oziroma usposabljanjem svojih delavcev za delo z otroki in mladoletniki.

Sodelovanje med ONZ in ostalimi ustanovami, službami in institucijami, ki se ukvarjajo z mladoletniki, bi moralo biti tesnejše. Poseben problem predstavlja skupno razreševanje problematike begavcev, tako od doma kot iz zavodov, ter problem deportiranih mladoletnikov.

Udeleženci so ugotovili, da delo sodnikov za mladoletnike v pravosodnem sistemu premalo vrednotijo.

#### 4. Priprava otroka na zavod

Priprava otroka in njegovega okolja za oddajo v zavodsko ustanovo je po mnenju vseh udeležencev izrednega pomena, ustrezna priprava omogoča uspešnejše delo z mladoletniki v zavodski ustanovi in uspešnejšo sanacijo okolja med otrokovim bivanjem v zavodu. Pri tem naj bi vsestransko sodelovale in si prizadevale vse ustanove in institucije, ki pridejo pred oddajo v stik z mladoletnikom.

Pri oddaji mladoletnika v zavod se soočamo tudi z odporom staršev, kajti v tem trenutku, po njihovem mnenju, priznavajo svojo nemoč in poraz. Delo s starši je v tem trenutku izredno pomembno. Odpor je še večji tudi zaradi nepoznavanja zavodov in njihovih programov ter zaradi nezaupanja do zavodov. To naj bi poskušali preprečiti npr. z obiskom mladoletnika in staršev v zavodu pred oddajo, z "dnevom odprtih vrat" zavodov ipd.

Uspešno pripravo otroka, staršev, okolja itd., na zavodsko ustanovo pa v veliki meri onemogočajo "hitre namestitve" otroka v zavod. Priprave naj bi bile zato pravočasne.

Tudi komisije za razvrščanje, ki vedno ne delujejo tako kot od njih pričakujemo in včasih s pritiski na zavod dosežejo oddajo, s takim načinom dela, povzročajo, da mladoletnik ni pripravljen na oddajo.

Zagotoviti je potrebno pravočasno dostavljanje dokumentacije o mladoletniku zavodu, kar bo omogočalo tudi naknadno dopolnitev nepopolne dokumentacije.

#### 5. Mladinsko sprejemališče

Ljubljansko mladinsko sprejemališče, kakršno poznamo, ne ustreza. V trenutnih pogojih pa ni mogoče pričakovati, da bi delovalo drugače. Na problem sprejemališča je treba opozoriti na vseh republiških ravneh in ga predstaviti kot problem posebnega družbenega in-

teresa za vso Slovenijo. Šele z uresničitvijo najosnovnejših finančnih, kadrovskih in prostorskih problemov mladinskega sprejemališča se je mogoče pogovoriti o vsebini njegovega delovanja. Ob tem se je treba truditi za enoten vsebinski koncept sprejemališča v vsej Sloveniji.

Ob tem se mladinsko sprejemališče ne sme spremeniti v predhodno postajo pred oddajo v zavod oziroma po njej, prav tako pa ne sme biti nadomestilo za pripor. Sprožiti je treba tudi ustrezno akcijo za ustanovitev sprejemališča za deportirane in repatriirane v Kopru ter razmišljati o takšnem sprejemališču v Celju.

## II. TEMA: Problemi sodelovanja med izvrševanjem zavodskega vzgojnega ukrepa

### 1. Medsebojno sodelovanje in delovanje služb

#### 1.1. Oblike sodelovanja

Udeleženci posvetovanja so predlagali številne oblike sodelovanja različnih strokovnih služb, npr.: osebni stiki, telefonski stiki, pisni stiki, obiski sodnikov za mladoletnike ter socialnih delavcev v zavodih, skupni posveti predstavnikov vseh služb, timski sestanki med osebjem zavodov in sodelavci centrov za socialno delo; obiski zavodskih delavcev na domovih gojencev. Posebej so poudarili tudi pomen sodelovanja med osebjem vzgojnih zavodov, sodišč in centrov za socialno delo pri oblikovanju individualnih programov za posameznega gojenca in na diagnostičnih konferencah.

V zvezi z različnimi oblikami, pa tudi pogostostjo medsebojnega sodelovanja, so udeleženci menili, da ima zelo velik pomen osebna zavzetost posameznih delavcev; kot objektivne težave pa so omenili kadrovske preobremenjenosti centrov za socialno delo ter prepogoste reorganizacije.

Glede vseh oblik sodelovanja so menili, naj bi bile le-te



formalno določene ter bolj obvezujoče kot doslej.

## 1.2. Čas sodelovanja

Več skupin je poudarilo, da mora potekati sodelovanje vseh služb neprekinjeno vse leto, tudi med počitnicami. V zvezi s tem so tudi poudarili, naj bi sodniki za mladoletnike obiskali zavode, v katerih so gojenci, ki so jih tja oddali vsaj dvakrat letno.

## 1.3. Medsebojna razmerja med posameznimi strokovnimi službami

Udeleženci so poudarili, da medsebojno sodelovanje in medsebojno informiranje temeljita na zaupanju. Zato je treba vse službe obravnavati in upoštevati kot enskopravne ter razbiti predsodke ene službe do druge službe. Medtem ko mora biti medsebojno informiranje čimbolj popolno in mora ustrezati resnici, pa morajo posamezni strokovnjaki različnih služb skrbno presoditi, katere podatke lahko brez pridržkov posredujejo tretjim osebam. Medsebojne informacije naj bodo čimbolj uporabne in naj ne bodo filtrirane. Pretok informacij pa naj poteka v vseh smereh: od zavodov do drugih služb, med zavodi in od drugih služb do zavodov.

## 1.4. Posebne naloge vzgojnih zavodov

Pobudo za medsebojno sodelovanje naj dajejo predvsem zavodi, zlasti ko gre za sodelovanje s sodišči in centri za socialno delo. Udeleženci posvetovanja so se posebej ukvarjali z vprašanjem, ali naj organi za notranje zadeve ovadbo o kaznivem dejanju, ki ga je storil mladoletnik - gojenec zavoda, medtem ko je bil na prostosti, posredujejo tudi zavodu ali ne. Čeprav mnenja niso bila enotna, je vendarle prevladalo stališče, da je informacija o takšnem kaznivem dejanju (ne glede na to, kakšen je konec postopka), izjemnega pomena za prevzgojni proces mladoletnika in s tem za delo v zavodu.



Udeleženci so poudarili tudi pomen sodelovanja s šolsko svetovalno službo, še zlasti ko gre za šoloobvezne otroke.

#### 1.5. Posebne naloge centrov za socialno delo

Večina skupin je menila, da bi bilo treba zagotoviti neprekinjeno obliko socialne pomoči za mladoletnike, ki se jim mora takoj zagotoviti določeno varstvo. V zvezi s tem so udeleženci omenili različne možnosti, kot npr.: dežurstvo centrov za socialno delo, uporaba mladinskih sprejemališč, pridržanje mladoletnika za nekaj ur v prostorih postaje milice, prerazporeditev delovnega časa delavcev centra za socialno delo.

#### 1.6. Posebne naloge organov za notranje zadeve

Vse skupine so poudarile pomen specializiranih in posebej usposobljenih delavcev ONZ za delo z otroki in mladoletniki. V zvezi z delom organov za notranje zadeve so poudarili potrebo po korektnih postopkih, pri čemer pa je vedno treba izhajati le iz konkretnih primerov. Eno najpomembnejših področij je sodelovanje organov za notranje zadeve s centri za socialno delo. V zvezi s tem so udeleženci menili, da bi bili zaradi boljšega informiranja primerni skupni sestanki delavcev obeh služb, pri čemer bi eni in drugi dobili podrobnejše informacije o tem, kakšno je njihovo delo.

V zvezi z medsebojnimi odnosi so udeleženci poudarili tudi, da morajo biti ti odnosi enakopravni ter ne hierarhično obarvani, sodelovanje organov za notranje zadeve pa naj bo kontinuirano in naj ne obstaja le v sodelovanju ob tiralcih in begih.

Udeleženci so menili, da bi bilo pravilno opredeliti pravice in pooblastila organov za notranje zadeve v zvezi z de-

lom z otroki in mladoletniki.

### 1.7. Posebne naloge sodišč

V zvezi z delom sodišč so udeleženci pozdarili, da so postopki na sodišču pogosto dolgotrajni, kar vpliva na uspešnost prevzgojnega procesa in tudi na možnosti izvajanja tega procesa.

### 1.8. Šolske službe

Udeleženci so poudarili, da bi bilo potrebno pedagoški kader na osnovnih šolah in v srednjem usmerjenem izobraževanju posebej pripraviti za delo z motenimi otroki in mladoletniki.

## 2. Mladoletniki in starši

2.1. Ko se mladoletnika pripravlja na oddajo v zavod, mu je treba dati resnične in objektivne informacije o zavodu. Pri tem ni mogoče obljubljati nemogočega, prav tako pa ni dovoljeno groziti z zavodom. Informacija naj bo čimbolj popolna in čimbolj resnična. V času izvrševanja zavodskih ukrepov mora zavod sodelovati s starši; to je posebej težko, če gre za situacijo, ko so stiki mladoletnika s starši pretrgani, ali pa jih mladoletniki zavračajo. V takih primerih je treba iskati druge nadomestne rešitve.

V zvezi s pripravo na odpust so udeleženci posveta menili, da se ta priprava začne že ob sprejemu v zavod in mora potekati kontinuirano ves čas izvrševanja zavodskega ukrepa.

### 2.2. Izločitev mladoletnika iz zavoda

Takšna izločitev je dopustna le v kriznih situacijah. V sedanjih pogojih se pogosto uporablja tudi pripor, čeprav ni pravnih razlogov zanj. V takih primerih bi bilo treba zago-

toviti druge oblike začasne izločitve mladoletnika iz zavoda. Pripor bi naj ostal kot sredstvo za preventivni odvzem prostosti le, če obstaja ponovitvena nevarnost ali če je ogroženo življenje drugih gojencev. Posebej so udeleženci poudarili, da bi bilo treba preučiti možnosti tretmanskega dela v času pripora.

V zvezi z vprašanjem premeščanja gojenca iz zavoda v zavod, so udeleženci menili, da obstajajo te možnosti glede na mrežo zavodov pravzaprav le pri zavodih za osnovnošolsko mladino. Bili pa so mnjenja, da je pri vsakem premeščanju, ko gre za oddajo, ki jo je odredilo sodišče, treba najti stik tudi s sodnikom za mladoletnike.

## 2.3. Priprava odpusta

V zvezi s pripravo odpusta so udeleženci menili, da se leta začne ob sprejemu v zavod. Poudarili so pomen ustanavljanja namestitvenih centrov za to, da bi razrešili problem nastanitve mladoletnikov po odpustu iz zavoda, posebej pa so poudarili tudi težave ob iskanju zaposlitve.

Menili so tudi, da bi bilo treba za odpuščene mladoletnike zagotoviti stanovanjsko enoto z bolj strukturiranim načinom vodenja.

## III. TEMA: Problemi sodelovanja ob odpustu in po odpustu mladoletnikov iz zavoda

### 1. Sodelovanje pri pripravi na odpust

#### 1.1. Načrtovanje odpusta in trajanje zavodskega ukrepa

Priprave na odpust se prično že ob sprejemu v zavod; individualni vzgojni program bi naj vsaj okvirno predvidel tu-

di trajanje zavodske vzgoje in približni čas odpusta. Trajanje zavodske obravnave in odpust naj bi ne bila vezana le na šolanje gojenca, upoštevali naj bi vrsto motenosti in dosežke pri korekciji motenj, pa tudi spremembe in stanje v okolju, kamor bi bil mladostnik odpuščen.

## 1.2. Sklepanje o odpustu

Fredlog za odpust (ki naj bo pravočassen, najmanj pa 3 mesece pred planiranim odpustom) praviloma poda zavod ob aktivnem sodelovanju socialne službe. Odločanje o odpustu mora biti timsko, pri čemer sodelujejo poleg gojenca delavci zavoda, delavci pristojnega centra za socialno delo, eventualno sodnika (če gre za sodni ukrep), po potrebi pa tudi predstavniki strokovnih služb skupnosti za zaposlovanje in stanovanjske skupnosti.

## 1.3. Priprava mladostnika in okolja na sprejem

Ker zavodska vzgoja sama po sebi ne naveda na življenje v vsakdanjem okolju, pomeni odpust za mladostnika prehod iz permissivnega v drugačen, manj toleranten in manj razumevajoč svet. Ker se praviloma pojavi največ težav pri mladostnikih tik po odpustu, naj zavod gojenca pripravlja na spremembo, terenska socialna služba pa bi morala (v sodelovanju z ustreznimi dejavniki) poskrbeti za ustrezen sprejem v okolju in za potrebno pomoč in vodenje po odpustu iz zavoda.

## 1.4. Oblike priprav na odpust in na sprejem v okolju

Centri za socialno delo (v sodelovanju z ustreznimi dejavniki) bi naj opravljali preventivno-vzgojno delo s starši nasploh, še zlasti pa s starši otrok in mladostnikov, ki so v zavodski obravnavi. Zavodi pa lahko (v povezavi s CSD in

drugimi) vključujejo gojence v mladinske klube, jim omogočijo počitniško delo (po možnosti v OZD, kjer naj bi se kasneje zaposlili), udeleževanje na izletih ali letovanjih prek ZFM ipd.

#### 1.5. Vprašanja bivanja in nastanitve

Vprašanje nastanitve je zaostreno zlasti pri mladostnikih, ki nimajo možnosti vrnitve v domače okolje (majhne možnosti za stanovanje, visoki stanovanjski stroški ob praviloma majhnih dohodkih, vprašljiva sposobnost mladostnika za samostojno življenje ipd.). Alternativne, s tudi vprašljive možnosti so rejniške družina (redka možnost), bivanje s prostovoljcem, nastanitev v internat (večja zahtevnost do mladostnika, kot v družini, možnost stigmatizacije). Nujno bi bilo pri tem večje angažiranje stanovanjske skupnosti; predlagana je tudi ustrezna možnost razdelitve večje stanovanjske enote, če se mladostnik vrača domov in je pričakovati probleme zaradi skupnega bivanja s starši. Če se mladostnik ne vrača v domači kraj, je nujno sodelovanje socialnih služb prejšnjega in novega kraja bivanja.

#### 1.6. Sodelovanje z organi za notranje zadeve

Realna je misel, da se mladostnik po odpustu kmalu sreča z organi za notranje zadeve (še zlasti, če je bil pri njih že obravnavan); s to možnostjo je treba gojence seznaniti in jih na njo pripraviti. Zavodi naj ne bi sistematično obveščali organov za notranje zadeve o odpustu mladostnikov, tudi OZN naj ne bi izvajali posebnega "policijskega nadzorstva" nad odpuščenimi gojenci zavodov. Če pa bi v posameznem primeru to utegnilo koristiti mladostniku, naj bi se socialna služba individualno povezala z vodjem varnostnega okoliša in ga obvestila o odpustu mladostnika.

## 2. Problemi zaposlovanja

### 2.1. Zaostreni pogoji zaposlovanja - širši družbeni problem

Enotna je ugotovitev o vse bolj zaostrenih pogojih za zaposlitev, še zlasti za odpuščene mladostnike iz zavodov. Poleg objektivnih težav pri zaposlovanju se pojavljajo še dodatni problemi, ki jih povzročajo mladostniki sami z opuščanjem ali pogostim menjavanjem zaposlitev. Socialna služba ne more in naj tudi ne bi sama reševala vprašanj zaposlitve odpuščenih mladostnikov; pri teh prizadevanjih bi naj sodelovali delavci zavodov, na splošnejši ravni pa tudi ostali družbeni dejavniki - strokovne službe skupnosti za zaposlovanje, kadrovske službe, družbenopolitične organizacije ipd.

### 2.2. Sodelovanje z organizacijami združenega dela

Ker so odpuščeni gojenci dejansko "rizična skupina" delavcev, je nujna tesna povezava s kadrovsko službo OZD, kjer so zaposleni. Ob zaposlitvi je potrebno to službo sezniniti z dejstvom, da je mladostnik odpuščen iz zavoda, pri čemer je treba z vso odgovornostjo upoštevati mladostnikove interese in koristi.

### 2.3. Povezava z mladostnikovimi sodelavci

Osební stik in odnos med mladostnikom in relevantnimi sodelavci (npr. mojstrom ali šefom) je velikega, lahko tudi terapevtskega pomena. Zato je povezava s takimi osebami za strokovno službo (zlasti socialno) nujna. Taki mladostnikovi sodelavci so lahko tudi v vlogi "svetovalca" v smislu predpisov o izvrševanju kazenskih sankcij ali v vlogi prostovoljnega sodelavca pri pozavodski obravnavi mladostnika.

### 3. Alternativne in dopolnilne oblike zavodske vzgoje

#### 3.1. Podpora obstoječim oblikam in iskanju novosti

Udeleženci seminarja soglasno izražajo naklonjenost in podporo že uvedenim dopolnilnim oblikam zavodskega tretmaja ("eksterna" skupina pri VZ Slivnica, stanovanjska skupina VZ Logatec, nove oblike dela v PMD, delo nepoklicnih prostovoljnih sodelavcev) in podpirajo prizadevanja za iskanje in uveljavljanje dopolnilnih ter alternativnih oblik dela z otroki in mladostniki. Pri tem pa opozarjajo tudi na premišljenost pri poseganju po novostih, še zlasti pa na potrebo po bolj koordiniranih akcijah in usklajenosti v naši republiki.

#### 3.2. Družbena organiziranost in preventivna naravnost

Posebne pomena pri obravnavanju odklonilnega vedenja mladih je organizirana, koordinirana in preventivno usmerjena družbena akcija vseh zainteresiranih družbenih subjektov; primer takega povezovanja je v Celju, kjer družbenopolitične organizacije (zlasti SZDL in ZSMS), strokovne službe in institucije ter društva in organizacije usklajeno delujejo na področju dela z mladino nasploh, še posebej pa pri obravnavanju odklonskega vedenja. Takšna akcija daje možnost jasne opredelitve vlog in nalog udeleženi subjektov, učinki (ki so sicer izraženi šele po daljšem času takega sodelovanja) pa so vidni tudi pri konkretnem, neposrednem delu.

#### 3.3. Uveljavljanje prostovoljnega dela

V Sloveniji se vse bolj uveljavlja in širi nepoklicno prostovoljno delo pri oblikovanju odklonskega vedenja mladih, pojavlja pa se tudi v zavodski vzgoji. Načelno je izražena podpora tudi prostovoljnemu gibanju, ki bi mu bilo treba dati večje družbeno priznanje, med drugim tudi z uzakonitvijo



(npr. v zakonu o izvrševanju kazenskih sankcij) teh oblik dela.

### 3.4. Pomisleki in opozorila ob prostovoljnem delu

Kljub načelni podpori in sprejemanju nepoklicnega prostovoljnega dela so udeleženci ob tem izrazili tudi vrsto pomislov in opozoril: sodelovanje prostovoljcev pri obravnavanju zavodske populacije je načelno vprašljivo, saj gre praviloma za huje motene otroke in mladostnike, kar ni najbolj združljivo z načeli prostovoljnega dela; akcije s sodelovanjem prostovoljcev naj bi bile organizirane, po možnosti tudi bolj povezane (ob tem se poraja pomislek o spontanosti, entuziazmu, "prostovoljnosti", kar je lahko okrnjeno ob trdnjši organiziranosti oz. institucinalizaciji); možnosti za prostovoljno delo so po različnih krajih zelo različne (sedaj predvsem v obeh univerzitetnih središčih); pri prostovoljnem delu naj ne bi (kot doslej) angažirali le študentov, temveč tudi druge občane; pričakovanja glede prostovoljnega dela so različna, odvisno tudi od različnih metod dela pri tem, vendar pa teh prizadevanj ni mogoče (in tudi ni treba) uniformirati; izrečenih je bilo še več misli in ugotovitev, sicer znanih iz teorije in prakse prostovoljnega dela.

### 3.5. Vprašanja "podaljšanega tretmaja"

V praksi se sicer redko, a v različnih oblikah, pojavlja potreba po t.i. podaljšanem tretmaju (potreba, da zavod na določeni način spremlja odpuščenega gojenca). Te oblike so zaželene in sprejemljive v individualnih primerih kot postopni prehod iz zavoda v "prostost" in pomoč, ki jo nudi tisti, od katerega jo mladostnik (zaradi navezanosti) sprejema. O "podaljšanem tretmaju" naj bi skupno odločali gojenec, zavod, socialna služba, sodišče (če je udeleženo), po potrebi pa še kdo.

Kot posebna oblika podaljšane tretmaja in določena metoda dela se v praksi pojavlja t.i. "pogojni odpust" iz zavoda (odpust gojenca in namestitev zunaj zavoda, npr. zaradi šolanja ali česa podobnega, še pred formalno ustavitvijo zavodskega ukrepa). Ta metoda dela je v individualnih, dobro pretehtanih primerih, koristna in uresničljiva po dogovoru prizadetih, dopustna pa je tudi po pozitivnem pravu, v okviru določb o spremembi izrečenega vzgojnega ukrepa.

#### 4. Spremljanje mladostnika po odpustu, zbiranje in dajanje tovrstnih informacij

##### 4.1. Potreba po spremljanju in informacijah

Mnenju, da so podatki o mladostnikovem ali otrokovem vedenju po odpustu iz zavoda koristni ter potrebni predvsem zavodom in tudi drugim strokovnim službam (zaradi preverjanja uspešnosti dela oziroma obravnave), stoji nasproti načelna dilema, ali sploh kdo potrebuje take informacije in komu naj bi služile. Nevarnosti za mladoletnike ob zbiranju takih podatkov nikakor niso zanemarljive, učinek informacij, zbranih po neenotnem sistemu, pa je vprašljiv. Pri zbiranju, obdelovanju in uporabi podatkov o zavodsko obravnavanih in kasneje spremljanih mladoletnikih je potrebno dosledno upoštevati zakonitost in načelo varovanja mladoletnikovih koristi in interesov.

##### 4.2. Kdo naj zbira podatke

Zavodi sami naj bi (ali pa s pomočjo socialne službe), nekateri to že počno, občasno spremljali svoje gojence (posamične katamnestične študije); obsežnejše in redno spremljanje po odpustu pa, razen nevarnosti za mladoletnike, lahko dodatno obremeni strokovne delavce.

Organi za notranje zadeve naj ne bi nikakor sistematično spremljali odpuščenih gojencev zavodov.

### OPERATIVNI PREDLOGI

1. V republiki naj bi ustanovili organ (telo), ki bi usklajeval strokovno in upravno problematiko zavodske vzgoje in vprašanja sodelovanja služb in različnih upravnih področij.
2. Ponovno naj se izdelajo merila za diferenciacijo zavodov. S tem naj se nato seznanijo vse prizadete institucije v SRS.
3. Pri pristojnih institucijah je treba takoj sprožiti ustrezno akcijo za razreševanje problema Mladinskega sprejemališča v Ljubljani ter podpreti zamisel o sprejemališču za deportirane in repatriirane otroke in mladoletnike v Kopru in o organizaciji mladinskega sprejemališča v Celju.
4. Zavodi naj zaradi večjega odpiranja organizirajo "dneve odprtih vrat".
5. Vzgojni zavod Logatec naj pripravi analizo in informacijo o delovanju stanovanjske skupine v Ljubljani ter s tem seznanijo strokovno javnost.
6. Predlog ene izmed skupin, da se pripravi pisna informacija o vsakem zavodu posebej, so udeleženci na posvetovanju soglasno sprejeli. Menili so, da bi pobudo za takšno delo lahko prevzela študijska skupina sekcij za MVO Društva defektologov Slovenije.
7. Udeleženci posveta so med drugim podprli tudi stališča referata o finančnem položaju zavodov ter poudarili, da le-ta ne sme biti odvisen od števila gojencev, ker lahko takšen način financiranja ob zmanjševanju števila gojencev pripelje do zelo negativnih posledic v zvezi s strokovnim delom zavodov in v zvezi z zagotavljanjem ustreznega obravnavanja mladoletnikov.

8. RSNZ SRS je treba seznaniti z nujnostjo strokovnejšega dela v postopkih za mladoletnike in z nujnostjo specializacije njihovih delavcev za to področje dela.
9. Ena od strokovnih služb (npr. socialna služba) naj bi kompleksno zbirala informacije o problematiki mladih z odklonskim vedenjem; podatke naj bi uporabili koordinacijski odbori (v občinah, regiji ipd.) za širšo družbeno akcijo in strokovno reševanje.
10. V okviru centrov za socialno delo je treba uvesti dežurne službe.
11. Uveljavi naj se enotna dokumentacija za oddajo mladoletnikov v zavodske ustanove.
12. Organizirali naj bi seminar, na katerem bi sodelovali tudi nepoklicni prostovoljni sodelavci.
13. Zaključki posvetovanja naj se objavijo in predstavijo strokovni javnosti.